

תוכן עניינים

מבוא.....3

רקע לכתיבת המגילה.....5

תכנית המלחמה.....9

שיטת הלחימה.....13

כלי הנשק: מקורות ההשפעה.....20

דיון וסיכום.....22

ביבליוגרפיה.....24

מבוא

מטרת העבודה הנוכחית הינה לסקור את ההיבטים הפרקטיים של מגילת "מלחמת בני אור ובני חושך" הקומראנית בקשר לאסטרטגיה הצבאית, לארגון, לטקטיקה ולכלי הנשק המתוארים בחיבור זה. את המגילה (או לפחות את העריכה הסופית של הטקסטים שמרכיבים אותה) מייחסים בדרך-כלל לשליש האחרון של המאה הראשונה לפנה"ס, אבל חלקים שונים שלה יכלו להתייחס לתקופות מוקדמות יותר.¹ בקרב החוקרים אין הסכמה כללית לא רק בעניין תארוך המגילה או תארוך חלקים שונים של המגילה, אלא לגבי הפרקטיות של המגילה ואופי הטקסט.² סטיבן וייצמן (Steven Weitzmann) סבור שהחוקרים עוסקים לא בטקסט אחיד, אלא במספר הטקסטים, כך שהיחסים בין חלקי הטקסטים הנוספים שמצאו בנפרד בקומראן ולבין מגילת המלחמה כטקסט אחיד אינם ברורים לגמרי ומורכבים. לסוגיה זו אגע בקצרה, כדי להתייחס להקשר המגילה, אך היקף ונושא העבודה מונעים ממני לנתח את תת-הנושא לעומק.

מגילת המלחמה הינה חיבור אסכטולוגי, שדן בהכנה למלחמת הקץ בין חברי הקהילה של הזרם הדתי שבקומראן, "בני האור", לבין "בני החושך". חלק חוקרים סבורים שהמגילה הינה טקסט דתי ואפוקליפטי בלבד, ושאינו לפרשה כספר לימוד למטרות צבאיות מעשיות כלשהן או להתייחס אליה כאל מקור היסטורי שמתקשר לידע פרקטי בתחום הצבאי ברמה כלשהי. למשל, חוקרים כמו מרטין אבג (Martin Abegg) וג'ורג' ברוק (George Brooke) סבורים שהמגילה הינה העדות לתפיסות הדת של הקט הקומראנית, אך היא אינה קשורה לשום ידע צבאי.³ אבל מספר רב של היסטוריונים צבאיים לא תומך בתפיסות אלה ופונה אל המגילה זו כאל מקור היסטורי לענייני הצבא בקרב יהודים. ובין ההיסטוריונים הינם יגאל ידין, ראסל גמירקין, אנטול גוזב-גינזברג, ישראל שצמן ועוד חוקרים. למרות כל חילוקי הדעות המשמעותיים שבינם, בעבודה זו אני סומך על התפיסות שלהם.

ז'אן דוהיים (Jean Duhaime) מציע את הגישה השונה למגילה ומשווה אותה עם המסכתות היווניות והרומיות על הטקטיקה הצבאית.⁴ לדעתו, יש דמיון בגישתם ובתוכן של אסקלפיודוטוס (Asclepiodotus), אליאנוס (Aelianus), אריאנוס (Arrianus) והמגילה. חוץ מאריאנוס, לפילוסופים לא היהניסיון בענייני צבא. הם כתבו מתוך השקפותם התיאורטיות, שדומה לתפיסות מגילת המלחמה. בהתייחסותו דוהיים מוצא את נקודת המפגש בין אסטרטגיה, טקטיקה וכלי נשק ולבין האופי התיאורטי של המגילה. גישתו היא מענה לטענות החוקרים כמו ברוק ואבג. סטיבן וייצמן טוען שהפרקטיות בתפיסה הקומראנית שונה מההשקפות הרציונליות המודרניות. הפנייה לכוחות העל להשגת הניצחון הינה "הגיונית", הרי כך פנו המנהיגים אל הצד הרגשות הדתיים של הלוחמים שלהם ויצרו המוטיבציה להילחם, בדומה לתפיסות של התנועות הקיצוניות המודרניות.⁵

¹ רוני ישי, "הדגם של תיאור מלחמת הקץ בספרות קומראן", *מגילות: מחקרים במגילות מדבר יהודה* כרך ד (תשס"ו), עמ' 121.

² Steven Weitzmann, "Warring against Terror: The War Scroll and the Mobilization of Emotion" *Journal for the Study of Judaism* 40 (2009), pp. 215-216.

³ George J. Brooke, "Chapter 4. Text, Timing, and Terror: Thematic Thoughts on the *War Scroll* in Conversation with the Writings of Martin G. Abegg, Jr." in Kipp Davis et al, Eds. *The War Scroll, Violence, War and Peace in the Dead Sea Scrolls and Related Literature* (Brill: Leyden and Boston, 2015), pp. 51-53.

⁴ Jean Duhaime, "The 'War Scroll' from Qumran and the Greco-Roman Tactical Treatises", *Revue de Qumrân* 13 (1/4) (Octobre 1988), pp. 140-141; p. 145; pp. 148-150.

⁵ Steven Weitzmann, "Warring against Terror", pp. 216-217; pp. 219-220.

רקע לכתובת המגילה

נושאי מגילת המלחמה

כנזכר מעלה, מגילת המלחמה מתארת את ארגון הצבא ואת מהלך המלחמה שבין הזרם הדתי של קומראן, "בני האור", ולבין האויבים "הפנימיים" הדתיים שלו בראש ישראל, "בני החושך". ככל הנראה, מדובר על הריב הדתי בין אוכלוסיות שונות בקרב יהודים.⁶ לדעתו של פיליפ דיוויס, כל העדה של "בני האור" שמוזכרת במגילת המלחמה היא לא כל היהודים, אלא רק אלה יהודים ששייכים לזרם הקומראני. ובכלל, לדעתו, אין עניין של אחדות בין זרמים שונים דתיים בקרב יהודים בכתבים שכאלה.⁷ אבל גודל הצבא של "בני האור" רומז שחשדות של דיוויס אולי לא מוצדקות, והזרם הקומראני כיווה שרוב היהודים ישתתפו במלחמה לצדו.

חלק חוקרים סבורים שהיהודים שמסומנים כ"בני החושך" הם המתייבנים שבמקור היו אויבי המכבים, הרי הטקסט הוא קדם למחצית השנייה של המאה הראשונה לפנה"ס. לדעתו של דוהיים, ישנן ספקות בקרב החוקרים גם לגבי פרשנות הטקסט על "בני החושך". עם זאת, מובן ש"בני החושך" בגדו מהבחינה הדתית, לפי תפיסת הזרם הקומראני. ולכן מדובר על הזרם העוין לעדה שבמגילה. המלחמה היא גם נגד האויבים מהמדינות השכנות, כולל כנראה את אלה ממצריים ומסוריה. מספרת המגילה גם על הקרב האחרון נגד הכתים, האויב הגדול של "בני האור", הקרב שאמור להסתיים בניצחון. הקונפליקט הוא עם "כתים", שלדעת חוקרים כמו גמירקין במקור היה בין "בני האור" ולבין יוונים מאזורים שונים. מאוחר יותר, בפרשנות שממאה הראשונה לפנה"ס, "כתים" כנראה הם רומאים.⁸

המגילה מפרטת את מהלך המלחמה עם אויבים שונים, ההכנות, את ארגון הצבא, את כלי הנשק ואת הציוד של גדודי "בני האור", כולל חיל רגלים מכל מיני גוונים וחיל הפרשים. עם זאת, היא שמה דגש על הסימנים הקדושים, על תפילות, על הצד הדתי של ארגון וניהול הצבאות של "בני האור". חלק החוקרים מפרשים את מגילת המלחמה במסגרת דתית. חוקרים כמו אלכס יאסן (Alex Jassen) מדגישים את הדמיון האסכטולוגי במגילה, ודוהיים מדבר על הנבואות "אמיתיות" או "שקריות".⁹ גיימס בואולי (James Bowley) מביא את הדוגמא של ההתייחסות לאסכטולוגיה בהקשר למלחמה בטקסטים אחרים מקומראן לפרשנות המגילה.¹⁰ זאת, המגילה מתארת בצורה פרטנית את הצד הטכני של הארגון. בגלל זה ישנן חילוקי הדעות ביחס לאופי של הטקסט, פרשנויות שלו, תפיסת אחדות הטקסט וכדומה. במסגרת העבודה אני אעקוב אחרי חוקרים שראו במגילת המלחמה את העדות למסורות צבאיות אמיתיות ולא רק את המסר הדתי הקומראני. כשעורכי הטקסט יצרו את העריכה שלו, כנראה שלמגילת המלחמה היו מטרות פרקטיות.

⁶ Jean Duhaime, *The War Texts. 1QM and Related Manuscripts* (T&T Clark International: New York and London, 2004), pp. 75-76.

⁷ Philip R. Davies, "Chapter 10. The Biblical and Qumranic concept of war," in *The Bible and the Dead Sea Scrolls. The Princeton Symposium on the Dead Sea Scrolls. Volume I: Scripture and the scrolls*. Edited by James H. Charlesworth (Waco, Texas: Baylor University Press, 2006), pp. 229-230.

⁸ Jean Duhaime, *The War Texts. 1QM and Related Manuscripts*, pp. 78-79.

⁹ Alex. P. Jassen, "Chapter 10. Violent Imaginaries and Practical Violence in the War Scroll," in Kipp, Davis et al, Eds. *The War Scroll, Violence, War and Peace in the Dead Sea Scrolls and Related Literature* (Brill: Leyden and Boston, 2015), pp. 199-201. Jean Duhaime, *The War Texts. 1QM and Related Manuscripts*, pp. 83-84.

¹⁰ James E. Bowley, "Chapter 14. Prophecy, False Prophecy, and War in the Dead Sea Scrolls" in Kipp Davis et al, Eds. *The War Scroll, Violence, War and Peace in the Dead Sea Scrolls and Related Literature* (Brill: Leyden and Boston, 2015), pp. 273-274.